

06

David Movrin

Smisel študija klasičnih jezikov in književnosti

Vprašanje o smislu je eno tistih lakmusovih vprašanj, ki ne govorijo samo o obravnavanem predmetu, temveč tudi o človeku, ki vprašanje zastavlja, in o času, v katerem je zastavljeno. V tipkopisu, ki ga danes hrani rokopisna zbirka NUK in je bil pred časom objavljen v reviji *Clotho*, si ga je denimo konec petdesetih let zastavil Anton Sovre: »Ob silovitem tempu, s katerim napredujejo danes tehnične vede, v času, ko se človek uspešno pripravlja na okupacijo sončnega sistema, pravzaprav nikar čudno ni, da je humanistična izobrazba pri nas iznova prevzela vlogo daritvenega jagnjeta, ki naj se zakolje na oltarju prirodoznanskih disciplin. Kakšen smisel ima, slišimo zabavljati, da naša družba troši denar, zlasti pa dragocene delovne moči, ki bi jih koristneje porabljali na drugih področjih, za spoznavanje pred tisoči let izumrlega sveta?« (Movrin 2022, 254; 263) Sovre-tovo razmišljanje je bilo kamenček v veliko širšem mozaiku. Bojan Baskar je objavil celo študijo z naslovom *Latinščine, prosim*, kjer je analiziral vrsto sorodnih prispevkov, od Georga Wilhelma Friedricha Hegla do Josipa Tominška, od Kajetana Gantarja do Primoža Simonitija (Baskar 1988). Njihovi – in mnogi drugi – odgovori so mikavni prav v svoji različnosti, s katero pričajo o stroki, ki se ves čas prenavlja. Ovidij, avtor *Metamorfoz*, bi najbrž rekel, da se nenehno preobraža.

Sovre je smisel študija antike videl v treh »momentih«, kot je napisal; zanj so bili to »znanstveni, kulturni in vzgojni moment«. Znanstveni zato, ker ni dediščina antike še niti približno raziskana in ker

jo nove najdbe razsvetljujejo z vedno novo lučjo. Kulturni zato, ker bi odpravljati antiko iz kulturnega življenja pomenilo žagati vejo, na kateri sedimo; »to trdim ob polni prisebnosti in odkritosrčno želim, da bi se odločilni krogi zamislili ob tej metafori«. Ni težko uganiti, kaj je imel v mislih, pisal je leto dni po reformi, ki je leta 1958 pohabila gimnazijo. Citiral je literarnega zgodovinarja Ivana Prijatelja, da je bila antika »vsem velikim dobam zlat korektiv zoper mlado zaletelost in staro okorelost«. Najbolj pa se je razživel ob vzgojnem pomenu, napisal je, da je učenje latinščine nenadomestljivo sredstvo za logično šolanje duha, in se spomnil, kako ga je direktor ptujske tovarne za čevlje, dunajski Nemec, po prvi svetovni vojni vabil, naj pride k njemu v službo: »Sie haben,« je dejal, »die klassische Schulbildung hinter sich und verfügen daher über ein trainiertes Gehirn: und die Industrie braucht trainierte Gehirne.« [Za seboj imate klasično izobrazbo in zato razpolagate z izurjenim umom: industrija pa potrebuje izurjene ume.] In ker je Sovre to pisal v petdesetih, je zraven dodal: »Mož je kljub svoji kapitalistični ideologiji pravilno ocenjeval vrednost klasične izobrazbe.« (Movrlin 2022, 255–257; 263–265)

Zgodbica komu lahko zveni naivno, mene je takoj spomnila na obisk predstojnika klasičnih študijev v Edinburgu, ki me je pred leti prosil, naj mu razkažem Plečnikovo Ljubljano. Pod klasičnimi arkadami tržnic sva se razgovorila o njegovem oddelku, povedal je, da imajo kakih tristo študentov. Na moje gorenjsko

vprašanje, kje dobijo službo, je s stvarnostjo Škota odgovoril, da s tem nimajo težav, da jih največ zvajajo banke in zavarovalnice, ker so ugotovile, da so njihovi diplomanti natančni in analitični ter da se hitro učijo; in da to, česar ne vedo o financah, osvojijo v nekaj mesecih.

Sovretova optika je obarvana s patino desetletij in radovednost mi ni dala, da je ne bi uravnotežil z novejšim prispevkom iz tega žanra, s knjigo z naslovom *Govor o klasikih*, ki jo je Mary Beard, zaslužna profesorica na Univerzi v Cambridgeu, objavila pred nekaj tedni (Beard 2026). V njej se norčuje iz tarnanja nad položajem klasičnih študijev in navaja primere te retorike skozi več kot stoletje; če pričajo o čem, pravi, pričajo o določeni institucionalni hipohondriji; kot bi rekel Mark Twain, so bile doslej še vse govorice o smrti področja močno pretirane. Skeptična je do oživljanja klasičnih zgledov s političnimi konotacijami, o ljudeh, ki so 6. januarja 2021 med napadom na Kapitol mahali z zastavo z Leonidovim geslom $\mu\lambda\omega\nu\ \lambda\alpha\beta\acute{\epsilon}$, »pridi in si vzemi«, si misli svoje. In hkrati je skeptična do kolegov, ki jim reče »požigalska družčina«, ter njihovega zgražanja nad stroko kot preveč belo, preveč razredno ali kolonialno kontaminirano, teh etiket je veliko in se hitro spreminjajo. Avtorica zapiše, da se antika ne pusti zlahka mobilizirati ne na eno ne na drugo stran današnjih kulturnih bojev; če kaj, potem odpira oči in omogoča drugačno perspektivo, ko s starodavno svetlobo osvetljuje tudi nove probleme. In ravno vloga učiteljev je tu nenadomestljiva.

Njena argumentacija je zelo drugačna od Sovre-tove, vendar bi se najbrž z njim dobro razumela. Všeč mi je njena anekdota z neke okrogle mize. Nekdo iz občinstva je na koncu zastavil zelo temeljno vprašanje s priokusom po Santayani: »Ali se iz preteklosti lahko učimo?« Profesoricca se je na široko razgovorila o tem, kako raznotere možnosti za samorazumevanje nam ponuja preteklost, hkrati pa je prav tako na široko problematizirala idejo, da so lekcije te preteklosti jasne in neposredno uporabne. Toda na koncu se ji je zazdelo, da je bolj zadel njen sogovornik za isto mizo, ki je odgovoril zelo na kratko: »Iz česa pa bi se še lahko učili? Ničesar drugega nimamo.«

To razmišljanje mi je blizu, smisel študija je bil zame vedno otipljiv. Tudi zato, ker sem od blizu spremljal njegove učinke. Ko sem se pred tremi desetletji vpisal na univerzo, smo imeli na voljo le Bradačev *Latinsko-slovenski slovar* na 600 majhnih straneh ter knjižnico, ki se ji je poznalo, da je med vojno zgorela. Danes delamo v seminarju z Wiesthalerjevim *Velikim latinsko-slovenskim slovarjem*, ki ima več kot 4100 precej večjih strani; in ker je digitaliziran, ga imamo vsi kar v žepu. To ni majhna stvar, tako kvalitetne latinske slovarje najdeš v angleščini in nemščini ter v večjih romanskih jezikih, potem se počasi neha – da ga imamo v slovenščini, je razkošje. Študenti nosijo v istem žepu tudi *Grško-slovenski slovar*, pa s pomočjo Nukovega Mrežnika vso grško in latinsko književnost v najboljših kritičnih izdajah ter morje enciklopedij in literature. Projekt o zgodovini slovenskega literarnega prevoda je pred

kratkim predstavil pravo eksplozijo novih prevodov iz antike. Na oddelku izhajata dve znanstveni reviji, ki ga povezujeta s slovenskim in mednarodnim prostorom. In pravkar smo imeli v Ljubljani poletno šolo Evropskega magisterija iz klasičnih kultur, konzorcija 14 univerz, v katerem je po novem tudi naša. Študentom je to odprlo vrata do dvojnih magisterijev in do sodelovanja s štirinajstkrat več potencialnimi mentorji in specialisti za posamezno temo pri pisanju magistrske naloge. Raziskovanje in predstavljanje svojih izsledkov v tujem jeziku že na drugi stopnji ter interdisciplinarna diskusija s kritičnimi, vendar v osnovi naklonjenimi odzivi uveljavljenih klasičnih filologov, antičnih zgodovinarjev in klasičnih arheologov, ki jim ni vseeno zate, saj te imajo za svojega študenta, vse to je svojski privilegij. Tega prejšnje generacije preprosto niso imele, gre za posledice trdega dela razmeroma majhne in zelo osredotočene skupnosti. Smisel tega početja zame ni le abstrakten, temveč je tudi merljiv.

Toliko ga je, da lahko nato smisel najdem še kje drugje. Denimo v lucidni potezi naših predhodnikov, da so v devetdesetih pred stavbo univerze postavili antično figuro Evrope, ki se izteza navzgor, proti svetlobi in soncu. Več kot očitno si niso delali iluzij glede administrativnih ovir pri tem početju, saj so dali zraven bika, ki skuša to dinamično iskalko ravno pred rektoratom zgrabiti za noge in jo potegniti dol. (Kako je že rekel Sovre? »To trdim ob polni prisebnosti in odkritosrčno želim, da bi se odločilni krogi zamislili ob tej metafori.«)

Toda, kadar stojim pred to mojstrovino Franceta Kralja, nehotе postanem dobre volje, sam ne vem dobro, zakaj. Malo najbrž zato, ker mi izkušnja z antičnimi teksti vsakič znova pomaga pri razbiranju kompleksnejšega smisla v enem najbolj večpomenskih kipov v mestu. Malo pa tudi zato, ker je z naslonitvijo na izročilo, ki jo povezuje z drugimi evropskimi univerzami, dobila nekaj več smisla tudi ustanova, pred katero ta kip stoji.

Reference

- Baskar, Bojan. 1988. *Latinščine, prosim: latinščina in njeno izganjanje na Slovenskem, 1849–1987*. Ljubljana: Univerzitetna konferenca ZSMS (Knjižnica revolucionarne teorije).
- Beard, Mary. 2026. *Talking Classics: The Shock of the Old*. London: Profile Books.
- Movrin, David. 2022. »Five-Year Plans, Explorers, Luniks, and Socialist Humanism: Anton Sovre and His Blueprint for Classics in Slovenia.« *Clotho* 4/2: 249–274.